

1. Demografický vývoj

Nízká hustota osídlení.

Rozlohou 6 796 km² se sice Kraj Vysočina řadí na páté místo mezi kraji, počtem obyvatel ale až na místo dvanácté, což se odráží ve velmi nízké hustotě osídlení, 76,2 obyvatele na km², která dosahuje jen 55,1 % průměru České republiky a v rámci krajů je druhá nejnižší po Jihočeském kraji.

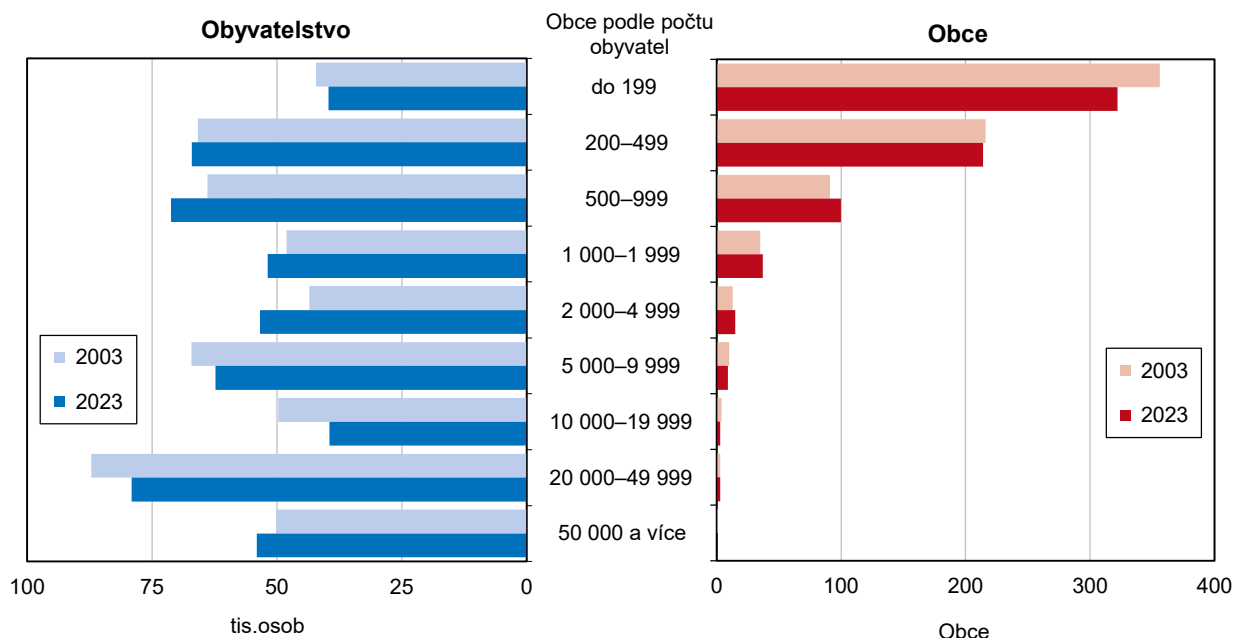
Sídelní struktura

Z celkového počtu obcí představují téměř polovinu nejmenší obce do 199 obyvatel.

Na území kraje se nachází 704 samosprávných obcí, po Středočeském kraji druhý nejvyšší počet. Z hlediska administrativního členění se dělí na 5 okresů, dále na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Z nich nejvíce obcí spadá do ORP Třebíč (93) a nejméně připadá na ORP Pacov (24). Pro osídlení v kraji je charakteristická značně rozdrobená sídelní struktura, vyznačující se velkým počtem malých obcí. Průměrná populační velikost obce je na Vysočině 736 obyvatel. Nejmenší obce (do 199 obyvatel) představují téměř polovinu celkového počtu obcí, žije v nich ale pouze 8 % obyvatelstva kraje. Naopak na čtyři města s více než 20 tisíci obyvateli připadá přes čtvrtinu obyvatel kraje. Všechny 35 měst se v roce 2023 na celkovém počtu obyvatel kraje podílelo 56,1 %, což je o 0,2 procentního bodu méně než v roce 2018. Ve stejném období se však počet obyvatel měst Vysočiny zvýšil o 1,4 procenta. Statut městyse má v kraji 43 obcí, ve kterých žije přes 49 tis. obyvatel, tj. téměř desetina obyvatel Vysočiny.

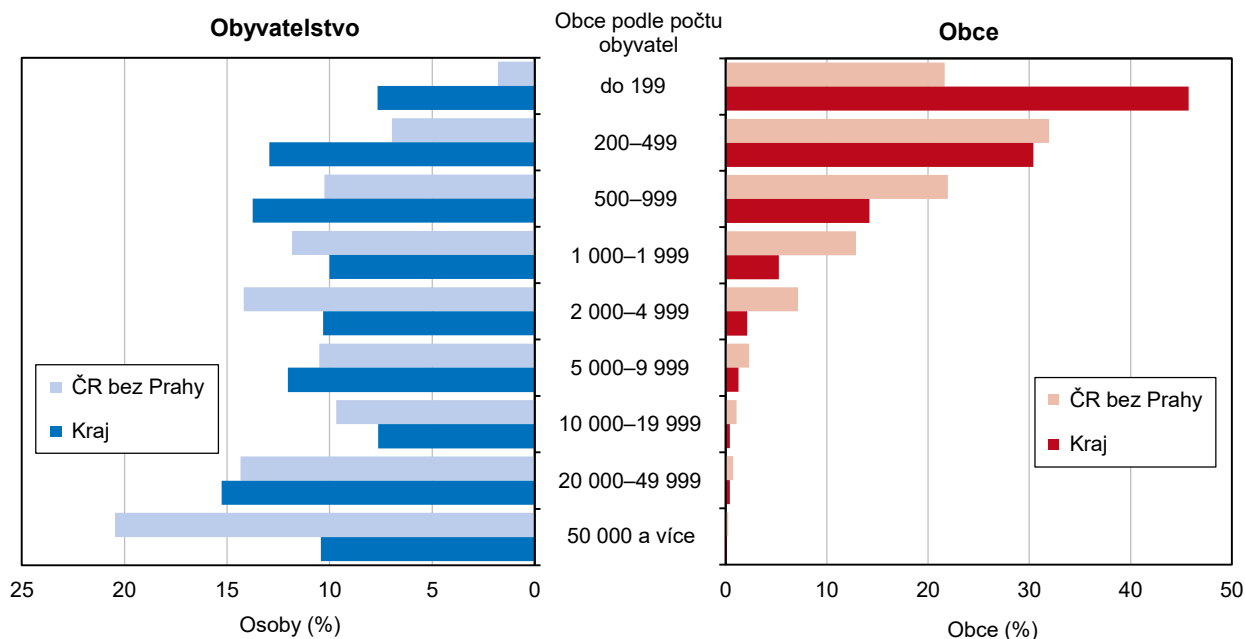
Graf 1.1 Sídelní struktura Kraje Vysočina v letech 2003 a 2023 (stav k 31. 12.)

Zdroj: ČSÚ

Graf 1.2 Sídelní struktura Kraje Vysočina a České republiky (bez Prahy) k 31. 12. 2023

Zdroj: ČSÚ

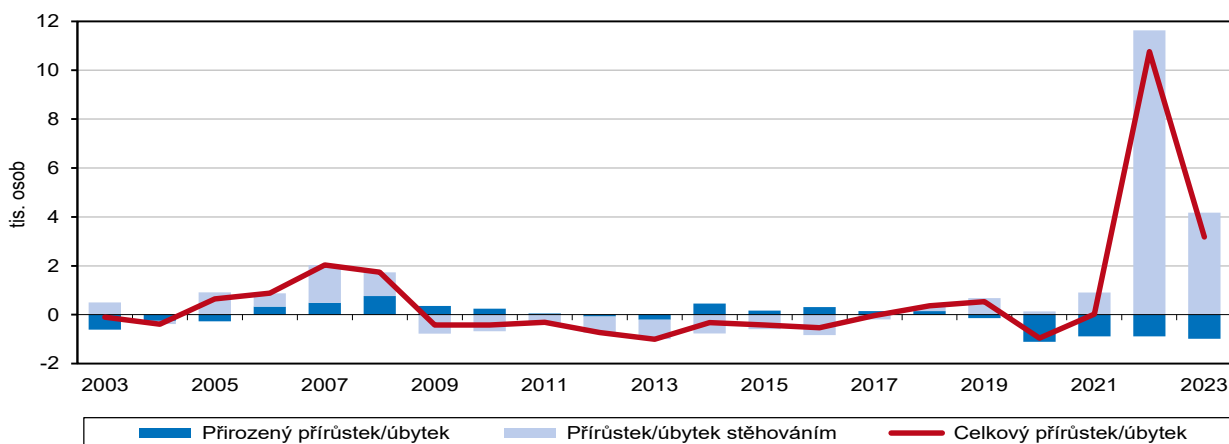
Počet a pohyb obyvatel

Výrazný přirozený úbytek obyvatel kraje v letech 2020 až 2023 převýšila migrační vlna v roce 2022.

Na území Kraje Vysočina žilo ke konci roku 2023 celkem 517 960 obyvatel. V demografické struktuře mají nepatrně vyšší zastoupení ženy, a to 50,4 %. Na rozdíl od dřívější doby, kdy Vysočina stěhováním ztrácela, se v posledních letech projevoval kladný migrační přírůstek zásluhou zahraniční migrace. V roce 2018 počet přistěhovalých činil 8,8 osob na 1 000 obyvatel a počet vystěhovalých představoval 8,4 osob na 1 000 obyvatel, relativní přírůstek tak dosáhl hodnoty 0,4 osoby na 1 000 obyvatel. V roce 2023 stejné hodnoty činily 20,9 a 12,9 osob, Vysočina tak stěhováním získala 8,1 osoby na 1 000 obyvatel. Přirozený přírůstek byl kladný naposledy v roce 2018, kdy dosáhl 0,3 osoby na tisíc obyvatel, v následujících letech na Vysočině docházelo k úbytku populace přirozenou měnou, zejména to platí o letech 2020 a 2021, poznamenaných zvýšenou úmrtností v důsledku covidové epidemie (přirozený úbytek ve výši 2,2 a 1,8 osoby na tisíc obyvatel).

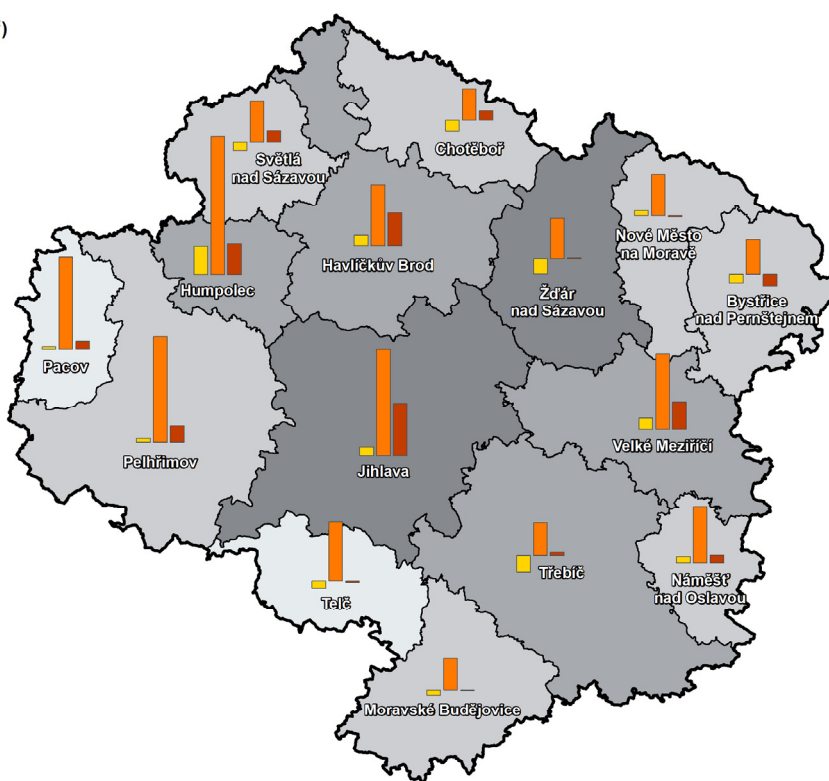
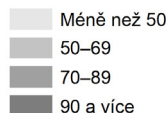
Graf 1.3 Pohyb obyvatel v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

Pohyb obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2021 až 2023

Hustota zalidnění
(počet obyvatel na km²)
k 31. 12. 2023

Přírůstek/úbytek
obyvatel
na 1 000 obyvatel
středního stavu

Zdroj: ČSÚ

Populace všech okresů kraje narostla, přesto pokračoval úbytek přirozenou měnou.

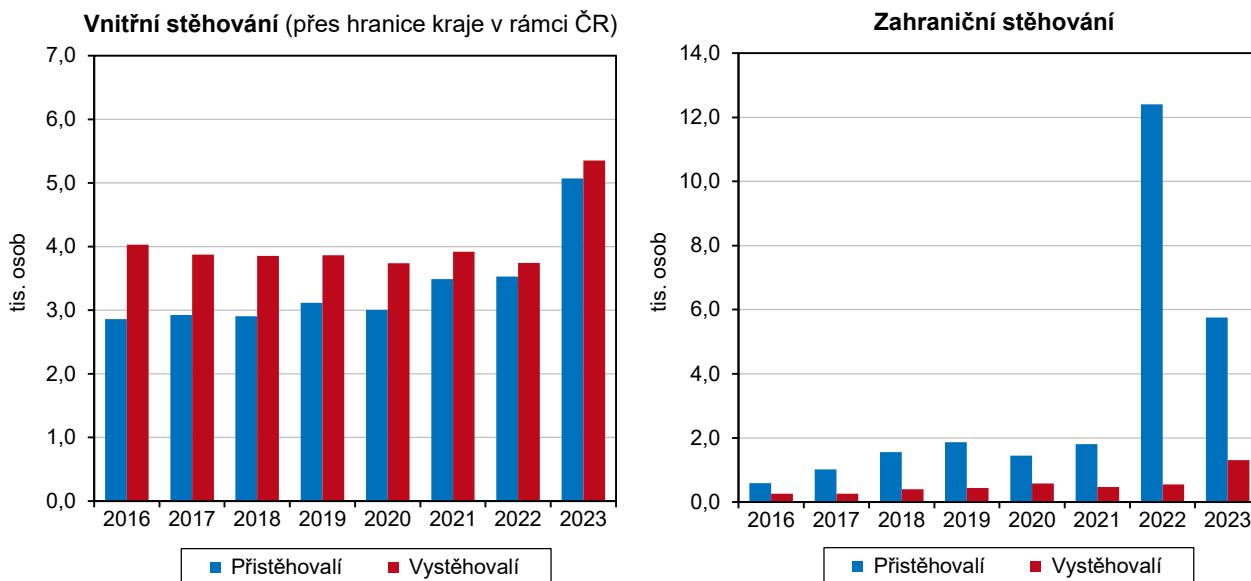
Vlivem migrační vlny ze zahraničí počet obyvatel ve všech okresech kraje od roku 2022 narůstal, nejvýrazněji v okresech Jihlava a Pelhřimov. Přitom ještě v roce 2021 klesala populace okresů Třebíč a Žďár nad Sázavou, a to vlivem přirozeného úbytku i záporného migračního salda, kdy okresy opouštělo více osob, než se do nich přistěhovalo. I po roce 2022 však pokračoval přirozený úbytek obyvatel ve všech okresech kraje, takže růst byl dosažen pouze zahraniční migrací.

Značný počet přistěhovalých ze zahraničí.

V počtu osob přistěhovalých do kraje do roku 2021 mírně převládali muži, v letech 2022 a 2023 však již mezi přistěhovalými převažují ženy (54,3 %, resp. 53 %). Naproti tomu u vystěhovalých je poměr pohlaví prakticky vyrovnaný, v roce 2023 se vystěhovalo z kraje nepatrně více mužů než žen. Mezi přistěhovalými a ještě více mezi vystěhovalými jednoznačně převažují osoby v produktivním věku (15 až 64 let), které v roce 2023 představovaly téměř 80 % přistěhovalých i vystěhovalých. Podíl obyvatel ve věku 65 a více let je na Vysočině vyšší u přistěhovalých než u vystěhovalých. V průběhu let 2018 až 2023 se do Kraje Vysočina ze zahraničí přistěhovalo nejvíce osob v roce 2022 (12,4 tis. osob) a poté v roce 2023 (5,8 tis. osob), naopak z kraje do zahraničí se vystěhovalo nejvíce osob v roce 2023 (1,4 tis.). U zahraničního stěhování výrazně převládá počet přistěhovalých nad vystěhovalými (celkem se do kraje v letech 2018 až 2023 z ciziny přistěhovalo 24,8 tis. osob, naopak z kraje do zahraničí se vystěhovalo 3,7 tis. obyvatel), kladné saldo zahraniční migrace bylo v tomto období zaznamenáno ve všech letech. Ve sledovaném období se přistěhovalí z ciziny podíleli na celkové migraci do kraje 54 %, vystěhovalí do ciziny pak tvořili 13,3 % vystěhovalých z kraje. Za populační růst minulých let vděčí Vysočina především zahraniční migraci.

Graf 1.4 Migrace v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

Demografické události, naděje dožití

Počet narozených dětí klesá stejně jako úhrnná plodnost, dále roste průměrný věk matky při narození dítěte.

V průběhu roku 2023 se v Kraji Vysočina živě narodilo 4 476 dětí, což bylo o 503 méně než v roce předchozím. V posledních dvou letech, na rozdíl od předchozího období, v kraji počet živě narozených dětí poklesl pod hranici 5 tisíc. Úroveň úhrnné plodnosti v roce 2023 dosáhla hodnoty 1,567 živě narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním věku. Jde o nejnižší hodnotu ve sledovaném období, ale současně i o nejvyšší hodnotu v mezikrajském srovnání. Nadále pokračuje trend odkládání mateřství do pozdějšího věku, průměrný věk matky při narození dítěte v roce 2023 na Vysočině se dále zvýšil a činil 30,8 roku – v roce 1991 dosahoval 24,3 roku a o devět let později 26,4 roku. Vysoký je též věk matky při narození prvního dítěte, který v roce 2023 činil 28,9 let (v roce 1991 to bylo 22 let). Ve srovnání s ČR (29,6 roku) jsou ale prvorodičky v kraji mladší. Nejmladší jsou prvorodičky v Ústeckém kraji (28,0 roku), nejstarší v Praze (31,5 roku). Nejvíce dětí se v roce 2023 na Vysočině narodilo jako první dítě matky (1 942), jako druhé v pořadí 1 818, třetích a dalších bylo 716.

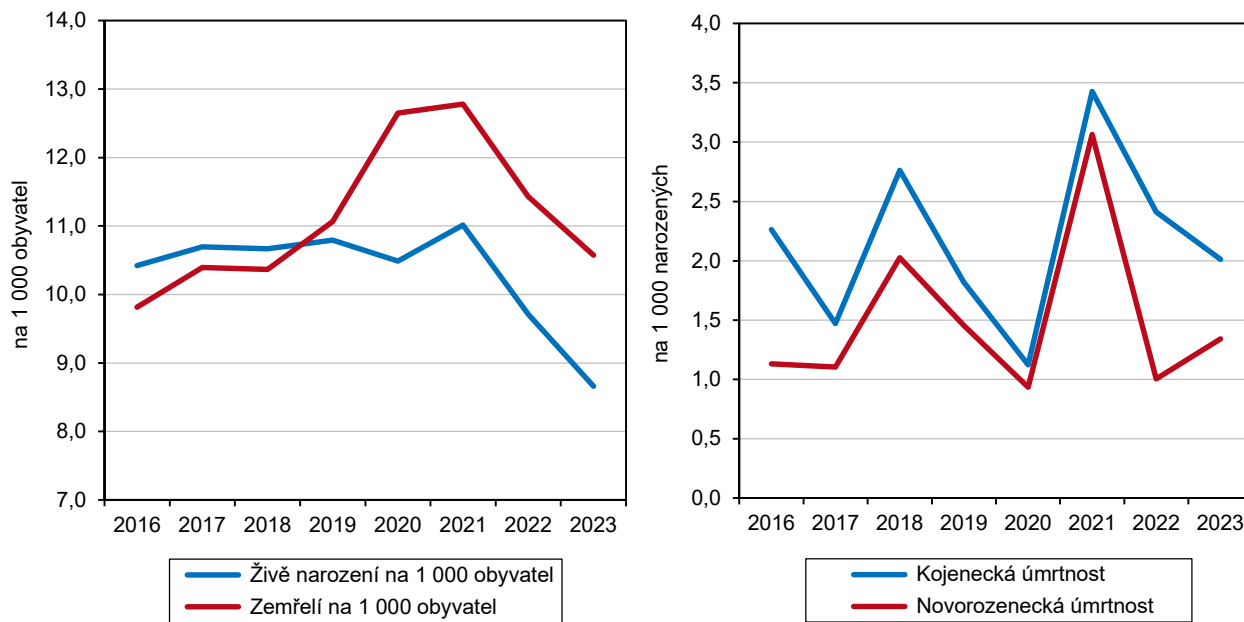
Podíl dětí narozených mimo manželství mírně poklesl.

Zastavil se růst počtu (i podílu) dětí narozených mimo manželství, které na Vysočině v roce 2023 tvořily 44,0 % ze všech narozených dětí. Jedná se o čtvrtý nejnižší podíl po Praze (38,5 %), Zlínském (41,7 %) a Jihomoravském kraji (42,2 %); nejvyšší podíl mimo manželství narozených dětí byl v Ústeckém kraji (62,8 %). Mezi neprovdanými matkami převažují svobodné ženy, podíl rozvedených a ovdovělých matek na mimomanželské plodnosti se z 9,7 % v roce 2018 snížil na 9,1 % v roce 2023. Není však zřejmé, do jaké míry se na mimomanželské plodnosti podílejí osaměle žijící ženy a jaký podíl připadá na ženy v neformálním soužití.

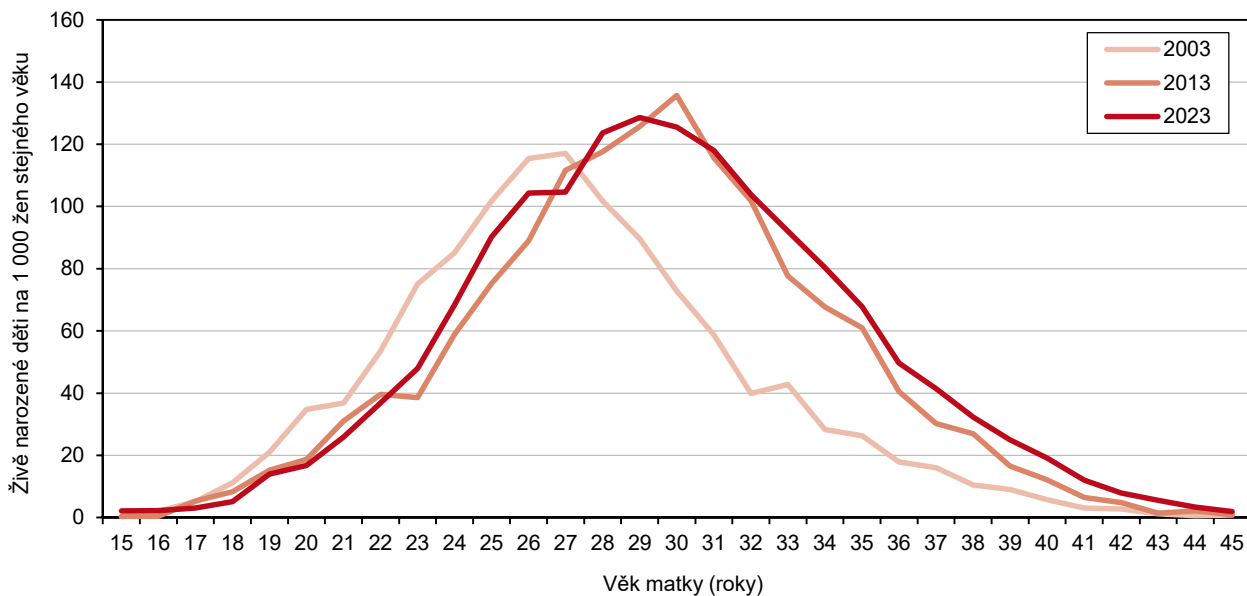
Graf 1.5 Porodnost a úmrtnost, novorozenecká a kojenecká úmrtnost v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

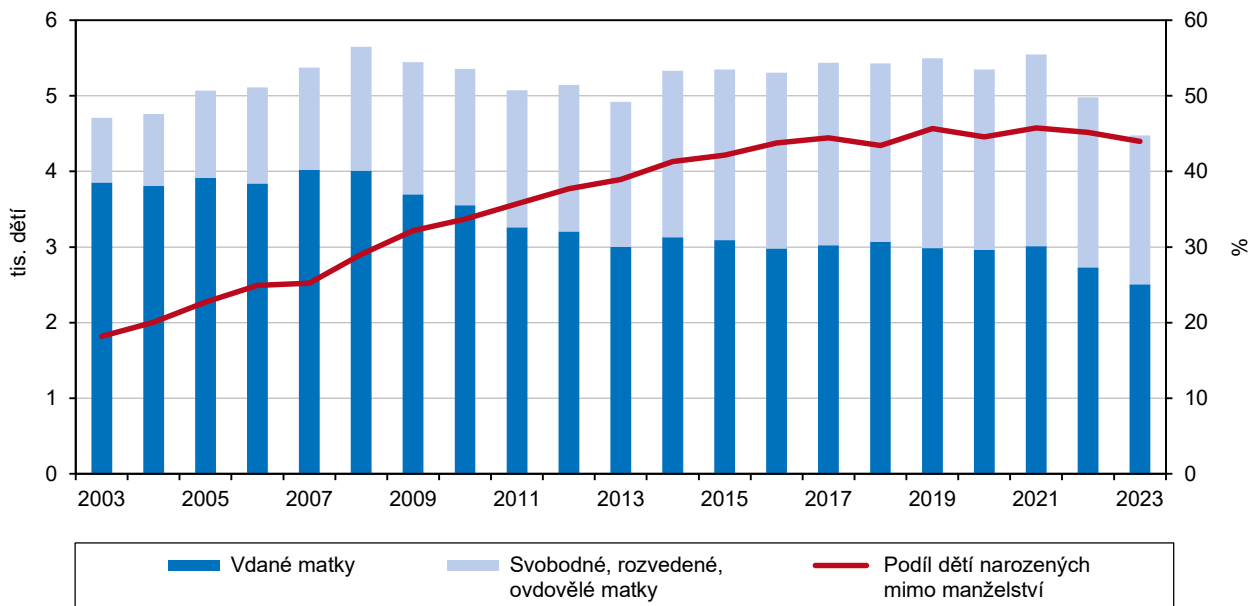
Graf 1.6 Míry plodnosti podle věku matky v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

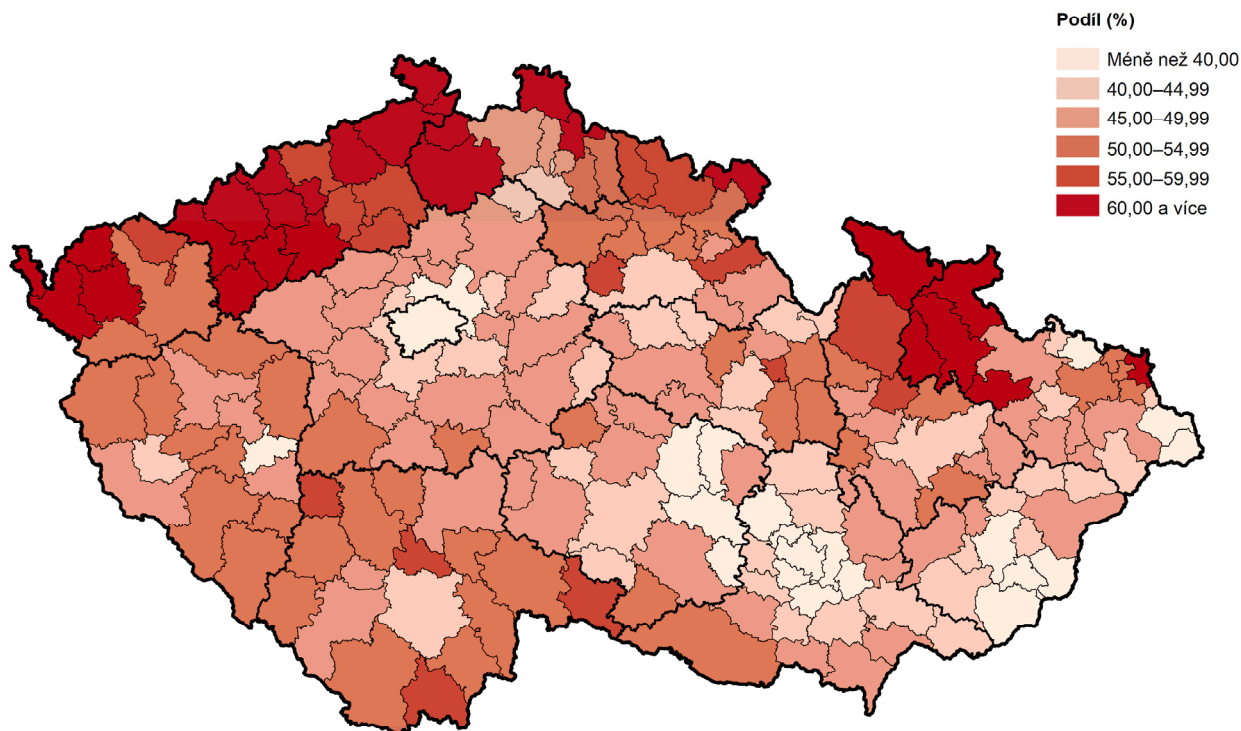

Graf 1.7 Živě narozené děti podle rodinného stavu matky a podíl dětí narozených mimo manželství v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

Živě narození mimo manželství ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2023

Zdroj: ČSÚ

Počty zemřelých klesly na úroveň před covidovými roky.

V roce 2023 v Kraji Vysočina zemřelo 5 466 osob, což bylo téměř o 400 méně než v předchozím roce a rovněž méně než v roce 2019 (5 636). Mezi zemřelými mírně převažovali muži (51,3 %), kteří také podstatně častěji než ženy umírají v mladším věku. Příčina úmrtí se na Vysočině dlouhodobě výrazněji nemění. Kolem dvou pětín

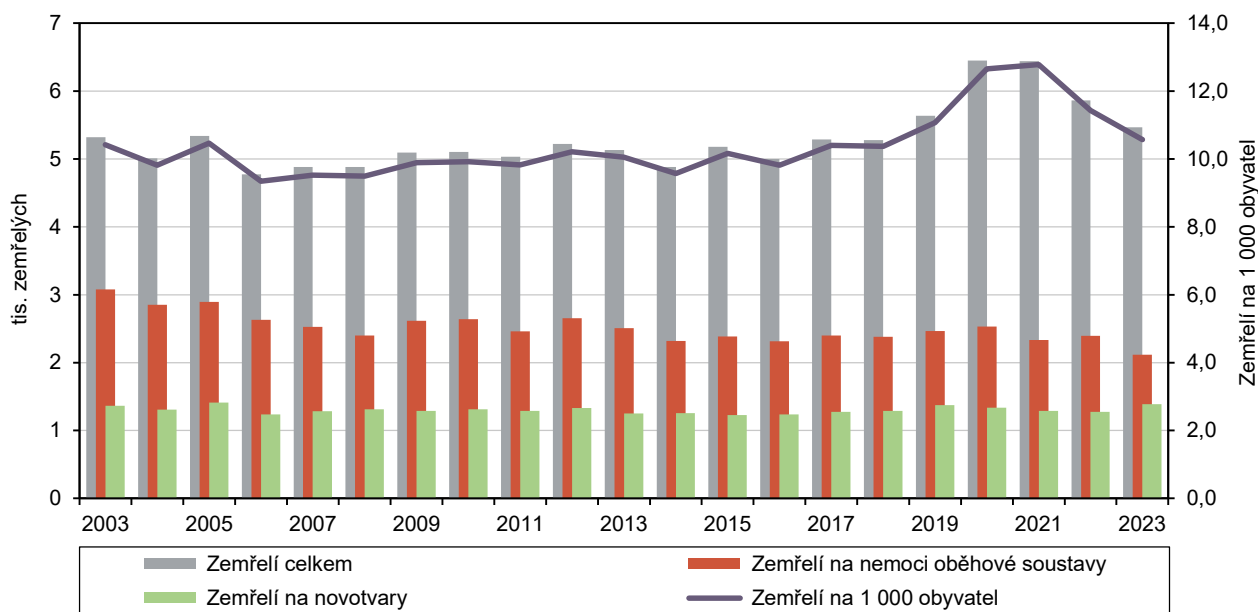
zemřelých připadá na nemoci oběhové soustavy. Druhou nejčastější příčinou úmrtí jsou zhoubné novotvary. V roce 2020 se ale objevil nový zabiják v podobě covidu-19, na který v roce 2020 připadla desetina úmrtí v kraji a v roce 2021 dokonce přes 15 % zemřelých. Důsledkem byl současně vysoký nárůst počtu zemřelých, který byl na Vysočině v letech 2020 a 2021 ve srovnání s průměrem předchozích let více než o tisícovku vyšší.

Mírně vyšší míra úmrtnosti proti českému průměru.

Míra úmrtnosti v Kraji Vysočina dosáhla v roce 2023 hodnoty 10,6 zemřelých na 1 000 obyvatel a byla mírně nad republikovým průměrem (10,4). Míra úmrtnosti v kraji se dlouhodobě nacházela pod úrovní České republiky, v roce 2019 se však vyhoupla nad celorepublikovou úroveň, když na tisíc obyvatel středního stavu připadalo na Vysočině 11,1 zemřelých osob, v České republice 10,5 osob. Podobně tomu bylo v roce 2020, kdy v kraji na tisíc obyvatel připadlo 12,7 zemřelých a v celé České republice 12,1. Pod republikovou úroveň se úmrtnost v kraji dostala až v roce 2021 (12,8 ‰ na Vysočině oproti 13,3 ‰ v ČR). Úmrtnost byla v kraji v minulých letech většinou nižší než porodnost, v letech 2020 a 2021 však v důsledku epidemie došlo ke zvratu a porodnost se ocitla hluboko pod úrovní úmrtnosti. Tento stav trval i v dalších dvou letech v důsledku úbytku porodů. Novorozenecká i kojenecká úmrtnost na Vysočině sice kolísá, ale zůstává na nízké úrovni, v roce 2023 zemřelo 9 dětí do jednoho roku, převážně šlo o úmrtí novorozenců do 28 dní.

Graf 1.8 Zemřelí v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

Věková struktura obyvatel

Pokračuje proces stárnutí obyvatelstva, zvyšuje se počet obyvatel v poproduktivním věku a roste průměrný věk.

Podíl obyvatel ve věkové kategorii 0 až 14 let se během pěti let mírně zvýšil až na 15,7 % v roce 2023. Neustále ale klesá podíl obyvatel v produktivním věku (navzdory zahraniční migraci), který se z 64,4 % v roce 2018 snížil na 62,9 % v roce 2023. Naproti tomu podíl obyvatel v poproduktivním věku vytrvale roste, mezi roky 2018 a 2023 se zvýšil o 1,3 procentního bodu na 21,4 %. Již dříve (v roce 2007) počet osob ve věku 65 a více let poprvé převýšil dětskou složku (o 459), v roce 2023 tento rozdíl činil již 29 816 osob. V tomto roce počet obyvatel pětadesátiletých a starších na Vysočině atakoval hranici 111 tisíc osob. Průměrný věk obyvatelstva se ze 42,8 let v roce 2018 zvýšil na 43,3 let v roce 2023. Stárnutí populace dokládá

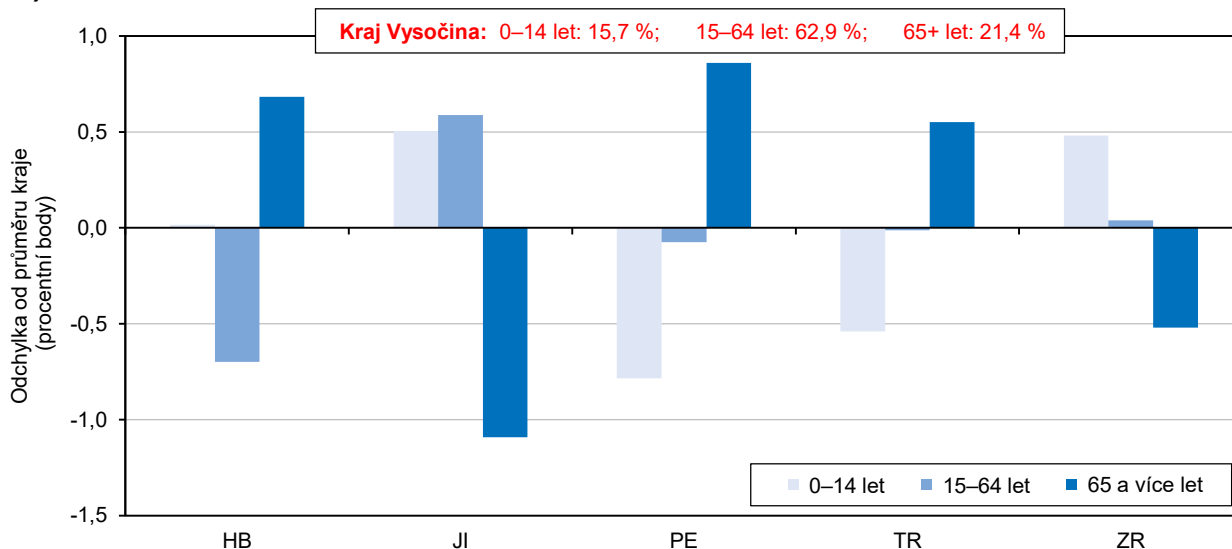
i další ukazatel, index stáří, který vyjadřuje, kolik osob ve věku 65 a více let připadá na 100 dětí ve věku 0–14 let. Už v roce 2018 překračoval hodnotu 130 a nadále se zvyšoval. Koncem roku 2023 již na 100 dětí připadalo v kraji téměř 137 osob ve věku 65 a více let (v celé ČR 129). U mužů dosahuje na Vysočině index stáří nižších hodnot – na 100 chlapců připadá 116 mužů starších 65 let, u žen je rozdíl daleko výraznější – na 100 děvčat připadá 159 žen nad 65 let.

Nejmłodším okresem je Jihlavsko, nejstarším okres Pelhřimov.

Nejnižší průměrný věk mají na Vysočině okresy Jihlava (42,6) a Žďár nad Sázavou (42,9), Jihlavsko z nich také má nejnižší index stáří (125,7). Naproti tomu na Pelhřimovsku, okrese s nejstarší populací v kraji, připadalo v roce 2023 na 100 dětí již 150 seniorů, jedním z důsledků nepříznivé věkové skladby je na Pelhřimovsku dlouhodobě vykazované záporné saldo přirozené měny obyvatel.

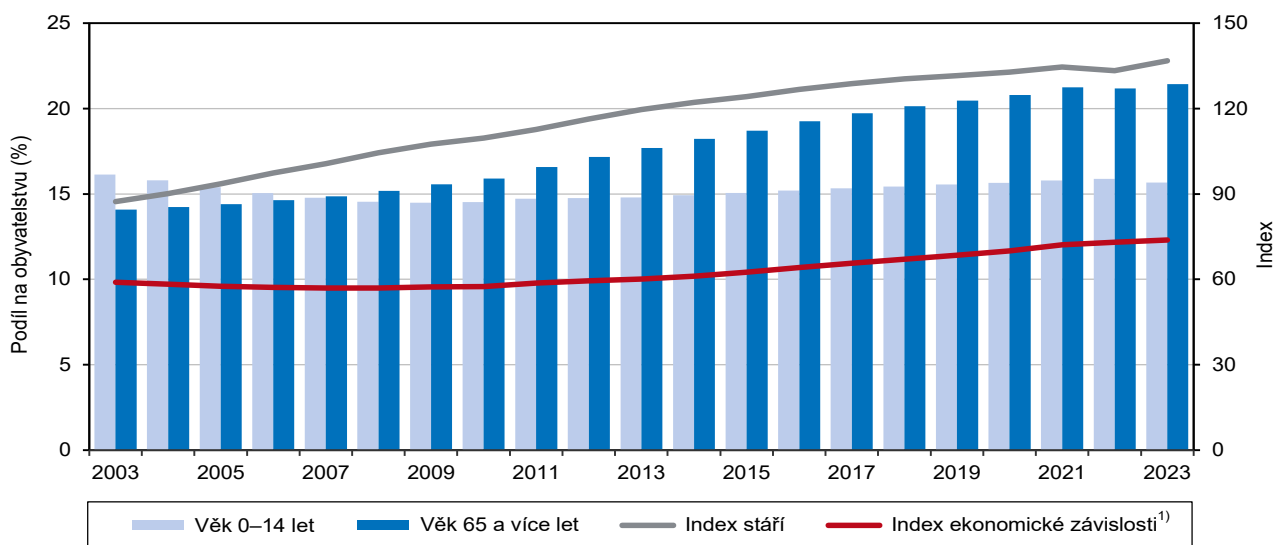
Graf 1.9 Srovnání věkové struktury obyvatel v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2023

Zdroj: ČSÚ

Graf 1.10 Věková struktura a věkové indexy obyvatel v Kraji Vysočina (stav k 31. 12.)

Zdroj: ČSÚ

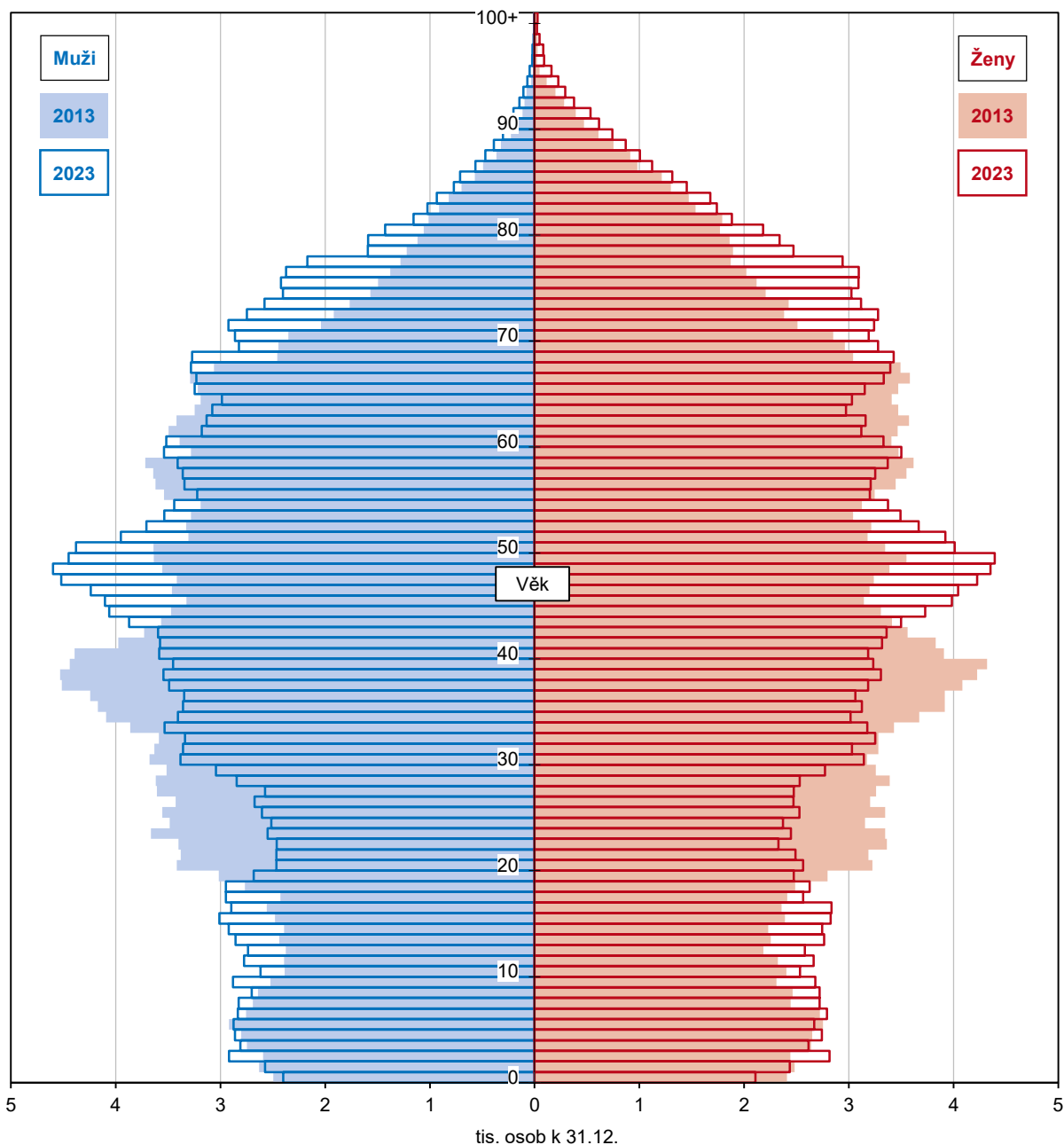

¹⁾ počet osob ve věku 0–19 let a 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let

Graf 1.11 Věkové složení obyvatel Kraje Vysočina v letech 2013 a 2023

Zdroj: ČSÚ

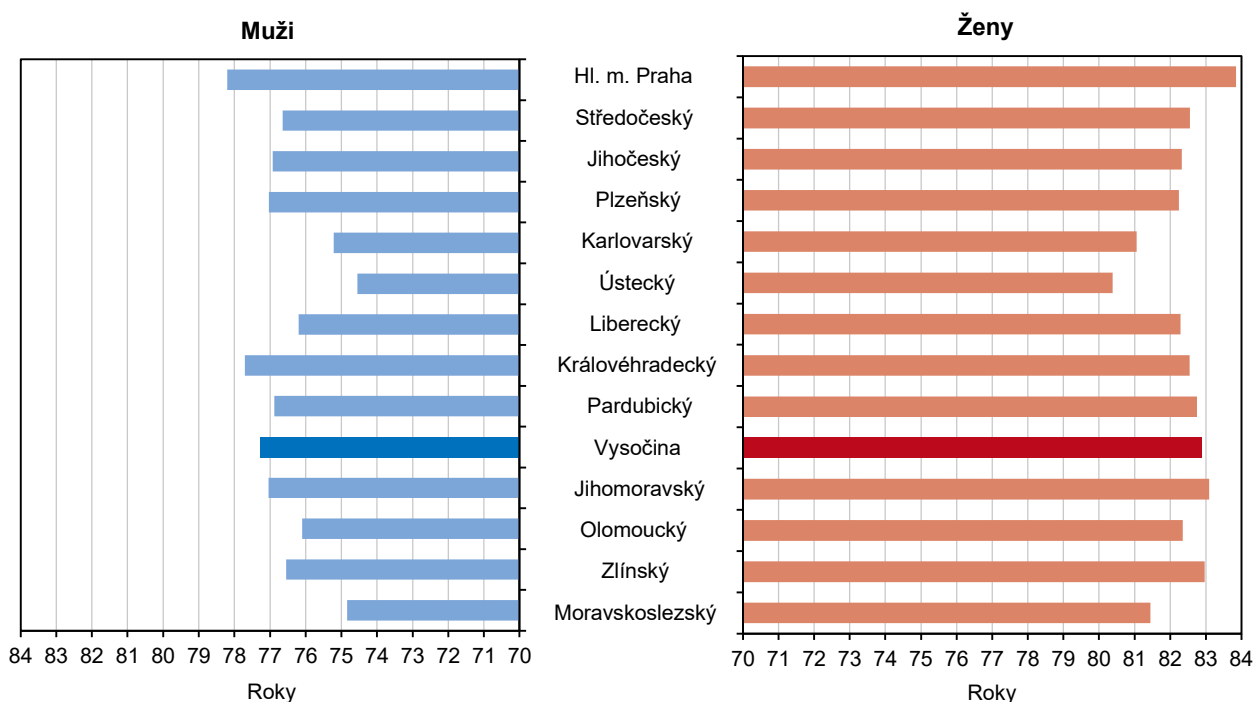

Naděje dožití při narození po covidu opět mírně roste.

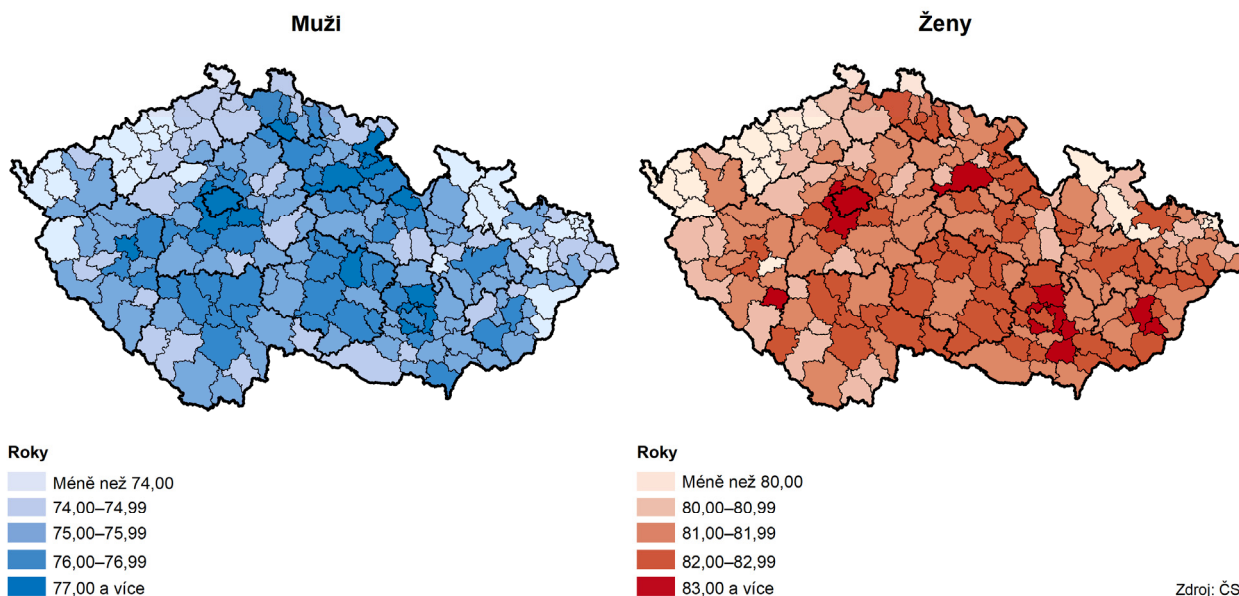
Dalším demografickým ukazatelem je naděje dožití neboli střední délka života. V Kraji Vysočina pro muže narozené v roce 2023 představuje 77,3 roku (před patnácti lety byla o 2,8 roku nižší) a pro ženy narozené v roce 2023 je to 82,9 let (před patnácti lety byla nižší o 1,7 roku). Dlouhodobě střední délka života narůstá, v posledních 5 letech vlivem covidového období spíše stagnuje. Z mezikrajského srovnání vychází Vysočina stále jako jeden z regionů s nejvyšší střední délkou života, u mužů i u žen se umísťuje kolem třetí příčky. Je však třeba poznamenat, že u mužů na Vysočině už několik předchozích let docházelo k nevelkému meziročnímu poklesu naděje dožití, u obou pohlaví se pak v období covidu v důsledku zvýšené úmrtnosti naděje dožití výrazně snížila – což ovšem platí pro celou republiku.

Graf 1.12 Naděje dožití při narození podle pohlaví podle krajů v letech 2022–2023

Zdroj: ČSÚ

Naděje dožití při narození podle pohlaví ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v letech 2019 až 2023

Nižší počet sňatků zůstal i po covidovém období.

U vývoje sňatečnosti se před rokem 2018 projevovala rostoucí tendence, počet sňatků uzavřených v roce 2018 byl za posledních dvacet let nejvyšší (2 689) a v roce 2019 byl jen nepatrně nižší. V následujících dvou letech ale v důsledku protiepidemických opatření došlo k výraznému omezení počtu uzavíraných sňatků (ve srovnání s průměrem předchozích čtyř let o více než 15 %). Také v roce 2023 bylo uzavřeno o pětinu méně sňatků než před pěti lety. Sňatečnost zhruba kopíruje celkový počet sňatků, v roce 2018 připadlo na tisíc obyvatel středního stavu 5,3

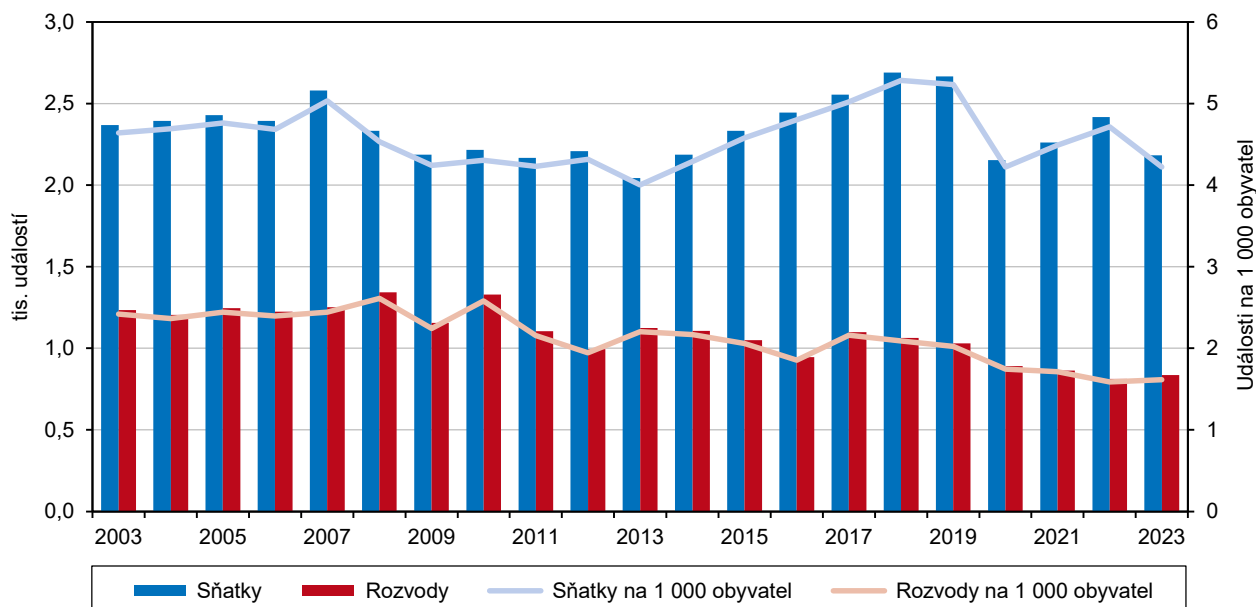
sňatku, zatímco v roce 2021 jen 4,5 a v roce 2023 pouze 4,2 sňatku. V roce 2023 činil průměrný věk mužů při prvním sňatku 32,9 roku, celkově se projevuje jeho postupné mírné zvyšování (v roce 2018 vstupovali muži do prvního manželství průměrně ve věku 31,4 roku). Další manželství muži uzavírali v roce 2023 průměrně v 50,6 letech (v roce 2018 to bylo 48 roků). Obdobný trend je možno pozorovat i u žen. V roce 2023 byl průměrný věk nevěsty při vstupu do prvního manželství 30 roků (v roce 2018 to bylo o 1,3 roku méně), do dalších manželství vstupovaly nevěsty v průměru více než sedmačtyřicetileté (v roce 2018 činil jejich průměrný věk 44,6 roku). V roce 2023 na Vysočině vstoupilo do manželství 109 mužů - cizinců, mezi nimi bylo nejvíce občanů Slovenska (29) a Ukrajiny (31). V témže roce se v kraji provdalo 112 žen s cizím státním občanstvím, nejčastěji šlo o ženy z Ukrajiny (53), na druhém místě byly ženy se slovenským občanstvím (39).

Nejvyšší počet rozvodů je ve věkové skupině 40 až 49 let.

V období 2018 až 2023 bylo v Kraji Vysočina nejvíce manželství rozvedeno v roce 2018 (1 064 rozvodů), v následujících letech jejich počet dále klesal s tím, že od období let 2020 a 2021 došlo u počtu rozvodů k obdobnému propadu jako u sňatků. V roce 2023 rozvodem na Vysočině skončilo 835 manželství, v roce 2022 jen 813. Struktura rozvodů podle pořadí zůstává dlouhodobě stabilní, jednoznačně převládají rozvody první, ale najde se dost mužů i žen, kteří se postupně propracují k většímu počtu rozvodů. V roce 2023 na Vysočině připadalo na rozvody druhého či vyššího pořadí u mužů 15,4 %, u žen 16,2 %. Rozvodovost (počet rozvodů na tisíc obyvatel středního stavu) se v kraji dlouhodobě pohybuje mezi 1,7 až 2,6, v roce 2023 dosáhla hodnoty 1,6. Rozdělení rozvodů podle věku se rovněž příliš nemění, nejčastěji se rozvádějí muži i ženy ve věku 40 až 49 let. Tomu odpovídá i fakt, že v posledních letech připadá téměř polovina rozvodů na manželství trvající 15 a více let (v roce 2023 to bylo 44,6 %). Zastoupení rozvedených manželství s nezletilými dětmi je stále vysoké, v roce 2023 představovaly na Vysočině 60 % rozvodů (502 rozvedených manželství). Jako důvod převážné většiny rozvatů manželství je u mužů i žen uváděna rozdílnost povah, názorů a zájmů.

Graf 1.13 Sňatky a rozvody v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

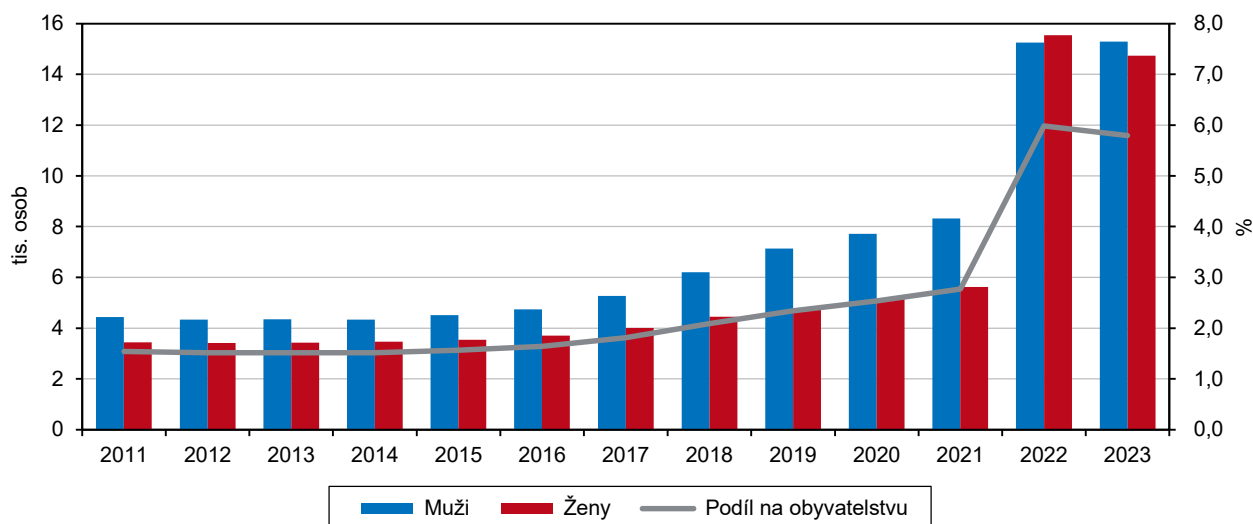
Cizinci

V Kraji Vysočina je stále evidován relativně nižší podíl cizinců.

Ke konci roku 2023 bylo na území České republiky evidováno celkem 1 063 225 cizinců (bez azylantů). Kraj Vysočina (30 031 cizinců) patří spolu se Zlínským krajem a Olomouckým krajem k regionům s nejmenším počtem cizinců. Od roku 2018 vzrostl počet cizinců v republice o 499 tisíc, tj. o 88,4 %. Na Vysočině ve stejném období došlo k nárůstu počtu cizinců o více než 19 tisíc, jejich počet se tak zvýšil téměř trojnásobně. V roce 2018 se cizinci na obyvatelstvu Kraje Vysočina podíleli 2,1 %, v následujících letech se jejich podíl zvýšil až na 5,8 % v roce 2023. V tomto roce byl podíl cizinců na obyvatelstvu na Vysočině v mezikrajském srovnání po Moravskoslezském, Zlínském a Olomouckém kraji čtvrtý nejnižší. Za republikovým průměrem (9,8 %) zůstala Vysočina o 4 procentní body. Nejvyšší byl podíl cizinců v Praze (24,7 %). Mezi cizinci na Vysočině ke konci roku 2023 převažovali občané Ukrajiny (téměř 21 tisíc), kteří se na jejich celkovém počtu podíleli 69 %. Druzí nejpočetnější byli slovenští občané (7,8 % cizinců v kraji).

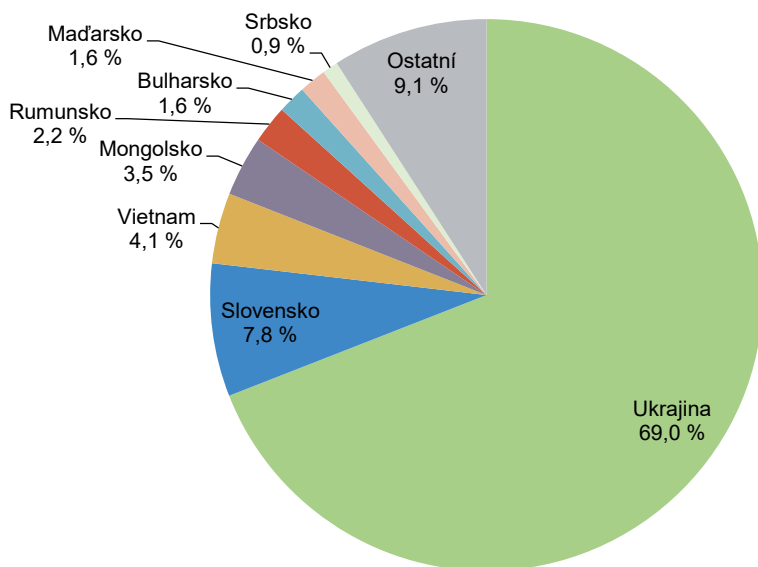
Graf 1.14 Cizinci (bez osob s platným azylem) v Kraji Vysočina (stav k 31. 12.)

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie

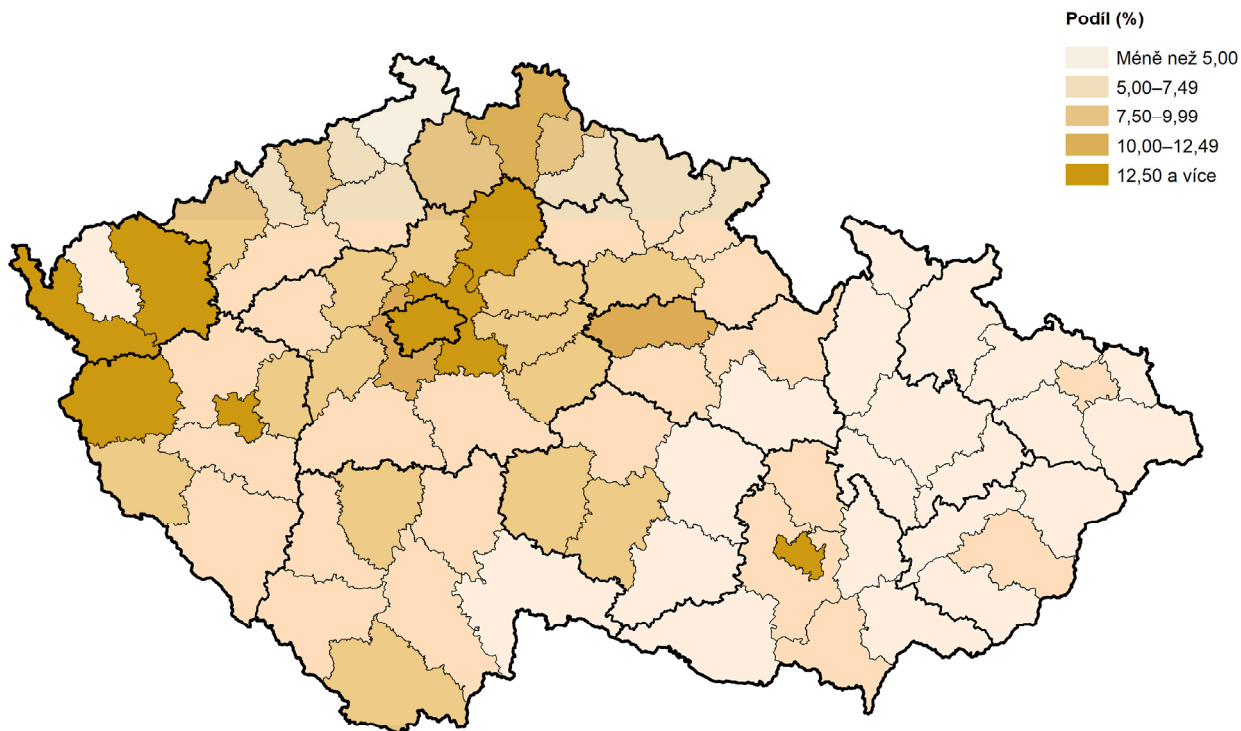

Graf 1.15 Cizinci podle státního občanství (bez osob s platným azylem) v Kraji Vysočina k 31. 12. 2023

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie

Cizinci v okresech k 31. 12. 2023

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie